

bjegunci počeli zidati svoje kućice prislonjene uz nutarnje njezine stijene, pa je bila doista sretna, makar i brojnija obitelj, kojoj je uspjelo da savije svoje gnijezdo u samoj jednoj negdašnjoj carskoj sobi. Ta, na svu sreću, ti baštinici solinske nadbiskupije nisu trebali da zidu niti svoje katedralke, jer su odmah pretvorili carski mauzolej, odstranivši iz njega smrtne ostanke zadnjega progonitelja kršćanstva, u velebnu kršćansku crkvu, koju su posvetili Blaženoj Djevici. Samo takva posveta mogla je da spasi u svojoj cjelini sjajni Dioklecijanov mauzolej: samo po toj se posveti može danas Split pohvaliti, da je u njemu najbolje sačuvani spomenik rimske arhitekture!

U početku valja da je solinskim bjeguncima bio prevelik prostor carske Dioklecijanove palače, jer se je grad Split dugi niz godina razvijao samo između njezinih zidina. Istom kad su se Hrvati iz okolice počeli nešto brojnije useljavati, ti su carski zidovi pučanstvu Splita otijesnili. Tada se je počeo do zapadnoga dijela palače razvijati novi grad, koji se u starom splitskom statutu zove »Burgus«. Ali taj novi dio grada valja da se je sporo razvijao, kad su ga opasali zidom i zaštitili kulama istom pod konac trinaestoga stoljeća. Na zapadnoj strani Burgusa, gdje se je protegao kasnije Veli Varoš, tada je bila gradska šuma, i ona zidom opasana.

Kad je početkom petnaestoga stoljeća kralj Ladislav darovao Split velikomu vojvodi bosanskomu Hrvoju, ovaj je uzduž istočnoga zida Dioklecijanove palače, blizu jugoistočne kule, sagradio kaštel s tamnicama. Taj je kaštel poslije njegove smrti bio srušen. Nije stoga ispravno, kad nekoji nazvaše u Splitu Hrvojinom kulom kameniti toranj pri morskoj obali, na kojem se obično vije državna zastava. Taj je toranj pripadao kaštelu, što je u mletačko doba sagrađen na obranu grada s morske strane. A nešto prije nego li se sagradio taj kaštel, Mlečani su podigli na plokati svetoga Lovre, današnjem »Narodnom Trgu«, zgradu gotskoga sloga, da bude palačom mletačkih knezova, koje je Republika s tim naslovom slala na upravu grada.

U doba naše pripovijesti grad Split je zapremao ne samo prostor između zidova Dioklecijanove palače, nego i novi grad na zapadnoj njezinoj strani. Ali na cijelom tom prostoru koncem šesnaestoga stoljeća nije bilo više od tri hiljade duša. Doista, početkom toga stoljeća Split je brojio kakvih šest hiljada, dakle dvostruko, i to u sedam stotina kuća; ali ga je kobne god. 1527. opustošila kuga, koja je pokosila ravnu